

HISTORIA AKADEMICKIEGO STUDIUM TEOLOGII KATOLICKIEJ PRZY METROPOLITALNYM SEMINARIUM DUCHOWNYM ŚW. JANA CHRZCICIELA W WARSZAWIE

Dzień 8 listopada 1962 r. zajmuje szczególne miejsce w najnowszej historii Seminarium Warszawskiego¹. W tym dniu Święta Kongregacja do spraw Seminariorów i Studiów Uniwersyteckich nadesłała pozytywną odpowiedź na pismo ks. kard. Stefana Wyszyńskiego z dnia 1 października tegoż roku², w którym Ksiądz Prymas prosił o przyznanie prawa nadawania stopni naukowych: bakalaureatu i licencjatu powstającemu przy seminarium Akademickiemu Studium Teologicznemu, nazwanemu przez Kongregację do spraw Seminariorów i Studiów Uniwersyteckich „Wydziałem Teologicznym“. Ze względu na ważność obu tych pism, tzn. tego skierowanego przez Księdza Prymasa do Kongregacji jak i odpowiedzi Kongregacji z 8 listopada 1962 r. przytaczamy je *in extenso*, w języku oryginalnym.

PRYMAS POLSKI

Varsaviae, die 1 Octobris A.D. 1962.
N. 4830/62/P.

BEATISSIME PATER,

Ad pedes SANCTITATIS VESTRAE provolutus suppliciter peto, ut alumni Seminarii Metropolitanii Varsaviensis gradus academicos, Licentiam nempe in Sacra Theologia, in memorato Athenaeo adipisci possint. Cuius petitionis motiva haec sequuntur:

1. Usque ad tempus dissolutionis Facultatis Theologicae apud Universitatem Varsaviensem Seminarium nostrum istius Facultatis partem integram constituebat gaudebatque omnibus iuribus atque privilegiis universitariis.

2. Nunc autem Professorum Facultatis Theologicae non pauci in Seminario Metropolitanio adhuc docent dum reliqui qualitatibus scientificis a Sacra Congregatione de Seminariis et Universitatibus requisitis pollent, immo Sacra Scriptura ab eo, qui Lauream in rebus biblicis habet, docetur. Item candidati ad Seminarium non admittantur, nisi absolutis scholis mediis.

3. Facultatibus Theologiae Catholicae Cracoviae et Varsaviae suppressis, qui Seminarium Metropolitanum absolvunt, gradus academicos adipisci non possunt etsi lectionibus ac exercitationibus eorundem professorum intersunt.

¹ Historię Seminarium Duchownego znajdzie czytelnik w artykule ks. Jana Wysockiego drukowanym w tej książce.

² Odpowiedź Kongregacji na pismo Księdza Prymasa z dnia 1 października 1962 r., Archiwum Akademickiego Studium Teologii Katolickiej (dalej Arch. ASTK).

4. Specialibus studiis theologicis, sic dicto nempe triennio suppletorio in Catholica Universitate Lublinensi, quae unica restat, paucissimi solummodo se dare possunt tum propter deficientiam loci in studentum hospitio tum quia res ad curam animarum necessariae reliquis obstant.

Iterum atque iterum praefatas supplices preces exhibendo Benedictionem Apostolicam a SANCTITATE VESTRA humillime exoro

SANCTITATIS VESTRAE
humillimus filius in Domino
† *Stefan Card. Wyszyński*

Sacrae Congregationi de Seminariis et Universitatibus
R o m a e

SACRA CONGREGATIO DE SEMINARIIS
ET DE STUDIORUM UNIVERSITATIBUS

Num. Protoc. 2012/62

Romae, d. 8 m. novembris a. D. 1962

Em.me ac Rev.me Domine Mi Observ.me,

perlibenter supplicibus Eminentiae Tuae litteris respondeo integrum esse Theologicae Facultati, nunc in Metropolitana Seminario Varsaviensi viginti, ius optimis auditoribus qui omnibus praescriptis studiorum normis satisfecerint gradus academicos Baccalaureatus et Licentiae in Sacra Theologia conferendi, ad mentem Constitutionis Apostolicae „Deus scientiarum Dominus“.

Nullatenus enim hanc Sacram Congregationem latet Varsaviense Seminarium Maius intima necessitudine Theologicae Facultatis publicae studiorum Universitatis eiusdem inclitae urbis semper cohaesisse, quamdiu eadem Facultas ab ipsa Republica agnoscebatur.

Post laudatae Facultatis dissolutionem, summa laude te dignum aestimo, Eminentissime Domine, qui plures Magistros, olim ibidem docentes, sacrorum alumni diligentissime in ecclesiasticis disciplinis instituendis, quavis difficultate postposita, praefeceris.

Attentis autem qualitatibus, quibus praeclari Professores Varsaviensis Seminarii nitent, cum alumni post adeptos sacros Ordines Lublinensem Theologicam Facultatem petere aegerrime valeant, Sacra haec eadem Congregatio DECLARAT clericos in posterum promoveri posse ad gradum academicum Baccalaureatus S. Theologiae si, postquam scholas medias classicas legitimeque absolverint, biennium philosophiae ac primum curriculi theologici biennium cum laude perfecerint, Licentiae vero S. Theologiae post alterum saltem biennium, dummodo omnibus praelectionibus diligenter adfuerint, exercitationibus active interfuerint, examina denique absolutissime superaverint quae memorata Apostolica Constitutione adnexasque „Ordinationibus“ praecipuntur.

Patet non omnes Theologici Seminarii alumnos academicis gradibus decorandos esse, sed illos tantummodo qui, mentis acie eruditionisque copia praestantes, „altius instituendi“ sint ad statutum finem expetendum (Const. Ap. cit.,

art. 2: „ad fontium cognitionem, ad investigationis laborisque scientifici usum atque ad magisterium exercendum...; denique iisdem disciplinis excolendis provehendisque quam maxime consulere“).

Liceat mihi a te petere, Eminentissime Domine, ut — quando opportunitas tibi erit — ad Sacrum hoc Dicasterium mittendam cures tum „rationem studiorum“ eis omnino imponendam qui ad academicos gradus contendunt, tum seriem Professorum (recensitis cuiusque titulis, scriptis publici iuris factis, disciplinis quas nunc tradunt) ut eis „nihil obstat“ significemus (ad normam cit. Constit. Ap., art. 21,5^o) antequam academicis actibus valide interesse queant.

Summa qua par est veneratione, manus humillime tibi deosculatus prospere quaeque Tibi Tuisque iterum iterumque in Domino adprecor, dum reverenter permaneo.

Eminentiae Tuae Reverendissimae
hum. mus atque addictissimus servus verus
J. Card. Pizzardo
† Dinus Staffa, a secretis

Eminentissimo Domino
D. Cardinali STEPHANO WYSZYŃSKI
Primati Poloniae
Archiepiscopo
VARSAVIENSI

Projekt takiego Studium powstał w gronie ówczesnych profesorów seminarium z jego rektorem, obecnym biskupem ks. Wł. Miziołkiem. Twórcom wspomnianego Studium przyświecała myśl stworzenia placówki naukowej o charakterze wewnątrzkościelnym, której protektorem i głównym przełożonym jest każdorazowy ordynariusz warszawski. AST jest placówką samodzielną, nie będącą w żadnej zależności od powstałej w 1954 r. Akademii Teologii Katolickiej.

Początkowo Studium kierowało się regulaminem nadanym przez rektora seminarium w dniu 2 października 1963 r. Równocześnie prowadzone były prace przygotowujące statut Akademickiego Studium Teologicznego. Na podstawie kilkuletnich doświadczeń statut taki został opracowany przez profesorów w myśl Konstytucji Apostolskiej *Deus scientiarum Dominus* z dnia 20 maja 1931 r. oraz Instrukcji *Ordinationes* tejże Kongregacji z dnia 12 czerwca 1931 r.³ Statut ten został zatwierdzony przez ks. kard. Stefana Wyszyńskiego 8 września 1965 r. Statut w art. 2, tytuł I — Zasady ogólne — stwierdzał, że zgodnie z dekretem Św. Kongregacji oraz art. 2 wspomnianej Konstytucji Apostolskiej celem powołanego Studium jest „pogłębienie wykształcenia teologicznego alumnów przez zapoznanie ich ze źródłami, wdrożenie do badań i pracy naukowej, przygotowanie do nauczania oraz zachęcenie do dalszego uprawiania i rozwijania nauk teologicznych“⁴.

³ Por. „Acta Apostolicae Sedis“ 23 (1931), 241—262, 263—284.

⁴ „Universitatum et Facultatum studiorum ecclesiasticorum finis est: auditores disciplinis, quae sacrae vel cum sacris connexae sunt, secundum catholicam altius instituere; eos ad fontium cognitionem, ad investigationis laborisque scientifici usum atque ad magisterium exercendum instruere; denique iisdem disciplinis excolendis provehendisque quam maxime consulere“, Const. Apost. *Deus scientiarum Dominus*, art. 2.

Pierwszy statut składał się z pięciu tytułów. Tytuł I (Zasady ogólne) traktuje o powstaniu Akademickiego Studium Teologicznego, o celu jego istnienia oraz o możliwości nadawania stopni naukowych. Tytuł II (Zespół profesorów) mówi o tym, że najwyższą władzą Studium jest ordynariusz archidiecezji, a w jego imieniu i z jego nominacji pieczę nad całością prac Studium spełnia kolegium profesorów, na czele którego stoi prezes Studium. Jest nim każdorazowy rektor seminarium. Każdorazowy prezes *ex officio* jest członkiem Rady Naukowej Episkopatu. Profesorowie dzielą się na kwalifikowanych, tj. posiadających stopień doktoratu, drukowane prace naukowe oraz imienną aprobatę Św. Kongregacji; i będących w trakcie zdobywania wymaganych kwalifikacji. Pierwszymi, którzy taką aprobatę otrzymali, byli: ks. Władysław Miziołek, ks. Zbigniew J. Kraszewski, ks. Kazimierz Romaniuk, ks. Bogusław Inlender, ks. Czesław Jakubiec, ks. Adam R. Hofman — zm. 24. VII. 1964 r., ks. Wincenty Kwiatkowski — przestał wyklądać w 1965 r. Identyczne reskrypty imienne na podstawie *litterae commendatitiae* Księdza Prymasa otrzymali 3 listopada 1963 r. ks. Janusz Tarnowski, ks. Tadeusz Gogolewski i ks. Zygmunt Ruszczak. Tytuł III (Słuchacze Studium) — w myśl statutu słuchaczem studium może być alumn Metropolitalnego Seminarium Duchownego, który po ukończeniu II kursu filozoficznego oraz zaliczeniu proseminarium ogólnego i szczegółowego na I roku teologicznym zdecyduje się na rozpoczęcie nauki w Studium Akademickim. Decyzja ta winna być wyrażona poprzez złożenie podania. Po pozytywnym rozpatrzeniu przez sesję profesorów alumn staje się słuchaczem Studium. Tytuł IV (Przebieg studiów akademickich) — po zapoznaniu się ze statutem (alumni winni to zrobić na II roku filozoficznym) i po zaliczeniu w poczet studentów Akademickiego Studium Teologicznego każdy alumn przez dwa lata uczęszcza na kurs teologii ogólnej, praktycznie jest to IV i V kurs seminaryjny i uczestniczy w seminarium naukowym oraz pisze dwie prace seminaryjne. Po spełnieniu tych warunków uzyskuje stopień bakalaureata teologii. Bakalaureat, jak określa art. 8 Konstytucji Apostolskiej jest stopniem akademickim, świadczącym, że ten, który go otrzymał, uznany został za zdolnego do podjęcia dalszych studiów prowadzących do uzyskania licencjatu⁵. O przebiegu egzaminu licencjackiego i samym licencjacie z teologii traktuje ostatni V tytuł statutu. Po zatwierdzeniu statutu 15 września 1965 r. odbyła się pierwsza sesja profesorów Akademickiego Studium Teologicznego, w czasie której w myśl art. 13 statutu wybrano sekretarza Studium. Został nim ks. T. Gogolewski. Do obowiązków sekretarza należeć będzie czuwanie nad przestrzeganiem zasad statutowych.

Ponieważ Kongregacja do Spraw Seminariorów i Studiów Uniwersyteckich w korespondencji z AST używała tytułu „*Facultas Theologiae Varsaviensis*“, Ks. Prymas w piśmie do tejże Kongregacji zauważył, iż Akademickiemu Studium Teologicznemu mieszczącemu się przy seminarium warszawskim tytuł taki nie przysługuje. Odpowiadając na to pismo 15 czerwca 1966 r. Kongregacja nadała Studium tytuł *Academicum Studium Theologiae Catholicae*⁶.

Kolejnym etapem w życiu ASTK było utworzenie 4 grudnia 1967 r. na mocy statutu sekcji teologii życia wewnętrznego dla słuchaczy Prymasowskiego Studium Życia Wewnętrznego, które istnieje przy seminarium duchownym

⁵ W związku z powyższym ASTK jest zaliczone do samodzielnych wyższych uczelni. Zob. art. 24 Statutu z 1965 r.

⁶ Sprawozdanie z działalności ASTK za lata 1962—1970 sporządzone dla sesji profesorów przez sekretarza ASTK, Arch. ASTK.

od 15 sierpnia 1962 r. Działalność sekcji normowana jest załącznikiem do statutu zatwierdzonym przez Księdza Prymasa 12 stycznia 1968 r. Od tej chwili ASTK posiadało dwie sekcje, wspomnianą już teologii życia wewnętrznego oraz wcześniejsze studia zorganizowane teraz w sekcję teologiczno-kanoniczną. Na marginesie tego podziału warto zauważyć, iż na sekcji teologii życia wewnętrznego od pewnego czasu mogą studiować oprócz księży, także siostry zakonne i osoby świeckie, mające oprócz wykształcenia średniego przygotowanie filozoficzne i teologiczne uznane przez Radę ASTK za równoważne w jakiejś mierze ze studiami seminaryjnymi⁷. Pierwsza wspólna sesja profesorów sekcji teologiczno-kanonicznej i sekcji teologii życia wewnętrznego odbyła się 15 stycznia 1968 r. Dopuszczono na niej do egzaminów licencjackich 15 byłych absolwentów Prymasowskiego Studium — pod warunkiem dopełnienia wymaganych formalności — oraz przyjęto na słuchaczy sekcji 14 aktualnych studentów roku II i tyleż samo roku I, przy czym tych ostatnich zobowiązano do dwóch seminariów. Ustalono też wtedy, że Sekcja TŻW kieruje się własnym *ratio studiorum*.

Z działalności profesorów w tym czasie warto odnotować ich udział w pracach nad projektowaną reformą studiów kościelnych. Dnia 7 października 1966 r. Kongregacja przysłała do ASTK materiały do projektu tej reformy. Po zapoznaniu się z nimi i wniesieniu poprawek sesja profesorów wysłała 30 stycznia 1968 r. pismo z dalszymi uwagami na temat projektowanej reformy. Po konsultacji z Uniwersytetami i Wydziałami Kościelnymi oraz rzeczoznawcami rzymskimi projekt został na plenarnej sesji kardynałów i biskupów Kongregacji dnia 23 kwietnia 1968 r. jeszcze raz poprawiony i 16 czerwca tegoż roku zatwierdzony przez Pawła VI jako *Normae quaedam ad Constitutionem Apostolicam „Deus scientiarum Dominus“ de studiis academicis ecclesiasticis recognoscendam*. Zatwierdzony tekst *Normae quaedam* ASTK otrzymało 14 czerwca 1968 r. z jednoczesnym poleceniem, aby zastosować do nich dotychczasowy statut studium i *ratio studiorum*⁸. I rzeczywiście opracowany w myśl tych wskazań statut przesłany został przez Księdza Prymasa do Rzymu i uzyskał zatwierdzenie Kongregacji 14. VII. 1969 r. na okres pięciu lat: *pro munere Tibi significamus hoc Sacrum Dicasterium eadem rata habere atque approbare „ad quinquennium“ paucis tenuiter retractatis*.

W wyniku wprowadzenia nowego statutu nastąpiła zmiana w samej strukturze studiów. Od tej chwili struktura ta obejmuje całe seminarium duchowne jako jednolitą uczelnię wraz w istniejącym przy nim Prymasowskim Studium Życia Wewnętrznego. Pierwsze trzy lata seminaryjne spełniały rolę studium wstępnego — *studium propedeuticum*. Studium to obejmowało: a) dwa lata filozofii ze zwróceniem uwagi na naukę języków klasycznych i nowożytnych, b) kurs teologiczny przygotowawczy — *cursus praeparatorius* — z obowiązkowym proseminarium naukowym. Właściwe studium akademickie — *academicum proprium* — składa się z dwóch sekcji: sekcja teologiczno-kanoniczna i sekcja teologii życia wewnętrznego. Sekcja teologiczno-kanoniczna obejmuje: a) teologię ogólną dla wybranych alumnów IV i V roku uczęszczających na seminaria naukowe — jej ukończeniem jest stopień akademicki I nazywany po polsku „kandydatura teologii“, z zachowaniem nazwy łacińskiej

⁷ Załącznik do Statutu ASTK zatwierdzony 9. I. 1975 r. przez kard. Stefana Wyszyńskiego.

⁸ Zob. Sprawozdanie z działalności ASTK s. 4, Arch. ASTK.

baccalaureatus S. Theologiae, b) dwuletnią specjalizację w zakresie teologii bądź prawa kanonicznego, której uwieńczeniem jest stopień akademicki II, licencjat teologii — *licentia S. Theologiae*. Sekcja teologii życia wewnętrznego przewidziana została dla słuchaczy PSZW, którzy po dwóch latach mogli uzyskać licencjat teologii. Po wprowadzeniu nowego statutu zwiększono wymagania naukowe wobec studentów. W 1969 r. wprowadzono dwa wykłady monograficzne na sekcji teologiczno-kanonicznej z teologii dogmatycznej i Starego Testamentu, których zaliczenie było warunkiem dopuszczenia do licencjatu⁹.

W związku z wygasającą ważnością statutu ASTK z początkiem roku 1974 zaczęto przygotowywać nowy projekt z licznymi zmianami. Do istotnych należały: dwustopniowy układ studiów prowadzący do osiągnięcia magisterium i licencjatu, pięć sekcji w miejsce dotychczasowych dwóch oraz zwiększenie wykładów monograficznych z dwóch do trzech. Prace nad przygotowaniem statutu trwały do roku 1977. W międzyczasie utworzono pięć wspomnianych sekcji. Były to: sekcja Pisma Św. — jej kierownikiem został ks. prof. K. Romaniuk, sekcja teologii teoretycznej — kierownikiem został ks. dr B. Inlender, sekcja historyczno-kanoniczna — jej kierownikiem został ks. dr hab. M. Starowieyski, sekcja teologii praktycznej — której kierownikiem został ks. prof. J. Tarnowski i sekcja teologii życia wewnętrznego — kierownikiem jej został ks. prof. E. Weron¹⁰. Przewodniczący sekcji razem z prezesem Studium i jego sekretarzem tworzą Radę Studium. Wszystko to ustalono na XX sesji profesorów ASTK 16 października 1974 r. Na I posiedzeniu Rady Studium 19 lutego 1975 r. — Rada mogła zbierać się zawsze ilekroć zajdzie tego potrzeba — wysunięto postulat, aby zorganizować wykłady omawiające w różnych płaszczyznach dane zagadnienie. Jako pierwsze wysunięto wszechstronne opracowanie sakramentu pokuty¹¹.

W toku dalszej reorganizacji studiów mającej na celu lepsze przygotowanie naukowe studentów już w roku 1974 zostało zniesione seminarium teologii ogólnej a wszyscy alumni będący w ubiegłym roku na tym seminarium zostali przyjęci na jedno z seminariów specjalistycznych. W związku z zamiarem wprowadzenia dwustopniowego układu studiów, magisterium — licencjat, postanowiono iż rok 1974 będzie rokiem przejściowym, tzn., że alumni roku VI mogą wybierać między dawnym układem bakałareat — licencjat lub nowym magisterium — licencjat, natomiast od roku 1975 studia licencjackie można rozpocząć wyłącznie po napisaniu pracy magisterskiej¹². W związku z tymi zmianami Rada Studium na swoim posiedzeniu 13 maja 1976 r. podjęła uchwałę zmniejszającą ilość prac seminaryjnych. Zamiast dotychczasowych dwóch, od przyszłego roku studenci mają pisać tylko jedną pracę. Dawna druga praca seminaryjna ma już być pracą magisterską.

Rok akademicki 1976/77 rozpoczyna kolejny etap uczelni. Zapisał się on w dziejach ASTK dwoma ważnymi wydarzeniami. Dnia 10 marca 1977 r. Kongregacja Nauczania Katolickiego wydała dekrety: jeden zatwierdzający nowy statut Studium — uwzględniający wszystkie postulaty wysunięte przez gremium profesorskie i drugi dekret przyznający ASTK prawo nadawania doktoratów. Zwłaszcza ten drugi dekret wyraźnie podnosił prestiż naukowy

⁹ Sprawozdanie z działalności ASTK z roku 1969. Arch. ASTK.

¹⁰ Księga Protokołów, protokół z XX sesji ASTK odbytej 16. X. 1974 r.

¹¹ Księga Protokołów, protokół z I posiedzenia Rady Studium w dniu 19. II. 1975 r.

¹² Tamże, protokół z XX i XXI Sesji Profesorów ASTK.

Studium¹³. W tym samym roku wprowadzono cztery wykłady monograficzne, zamiast dotychczasowych trzech. Dyskutowana jeszcze w początkach lat siedemdziesiątych sprawa seminarium filozoficznego doczekała się wreszcie realizacji. W roku akademickim 1978/79 utworzono sekcję filozoficzną. Była to już szósta sekcja w ASTK¹⁴. W ramach tej sekcji otworzono trzy seminaria. Seminarium historii filozofii prowadzone przez ks. prof. B. Dembowskiego, seminarium psychologii i antropologii chrześcijańskiej prowadzone przez ks. dr. R. Śliwińskiego oraz seminarium metodologii, które prowadzi ks. prof. M. Lubański. Poza tym, w ramach sekcji teologii teoretycznej, ks. dr. Andrzej Santorski zaczął prowadzić seminarium z teologii życia wewnętrznego. Sekcja teologii życia wewnętrznego, będąca integralną częścią ASTK kieruje się bowiem własnym *ratio studiorum* i odbywa swoje zajęcia poza gmachem seminarium, tak iż alumni nie mogą uczestniczyć w jej zajęciach. W roku 1980/81 studenci ASTK mieli do wyboru siedemnaście seminariów naukowych — warto przypomnieć, że w roku 1962 liczba seminariów wynosiła pięć¹⁵. W tym samym roku wprowadzono po raz pierwszy wykłady specjalistyczne. Wykład taki prowadził każdy profesor dla swoich seminarzystów. Wprawdzie na kursie licencjackim obowiązywały jak dawniej cztery wykłady, ale w większym stopniu były to wykłady związane ze specjalizacją. Struktura studium licencjackiego była więc następująca: dwa wykłady ogólne, jeden sekcyjny i jeden specjalistyczny.

Dnia 5 stycznia 1981 r. po konsultacjach profesorów ks. kard. Stefan Wyszyński wysłał do Kongregacji Nauczania Katolickiego projekt nowego statutu ASTK uwzględniający wymagania Konstytucji Apostolskiej *Sapientia Christiana*. Nowy statut bardziej eksponuje rolę Ordynariusza — Wielkiego Kanclerza¹⁶. Studium. Art. 5 w § 2 mówi o Wielkim Kanclerzu jako reprezentującym Studium wobec Stolicy Apostolskiej i Stolicę Apostolską wobec Studium. Wielki Kanclerz przyjmuje też wyznanie wiary od nominowanego prezesa Studium. I wreszcie trzeba wspomnieć o dniu 27 października 1981 r., kiedy to do Kongregacji Nauczania Katolickiego zostało wystosowane pismo

¹³ *Ratio studiorum* zatwierdzone przez *Sacra Congregatio pro Institutione Catholica* 10. III. 1977 r., s. 5.

¹⁴ Pełny skład sekcji wyglądał następująco: Do sekcji biblijnej należą seminaria: Starego Testamentu i Nowego Testamentu. Do sekcji teologii systematycznej: seminarium t. dogmatycznej, t. moralnej ogólnej, t. moralnej szczegółowej, t. fundamentalnej. Do sekcji historyczno-patologicznej: seminarium historii Kościoła, archeologii chrześcijańskiej, patrologii. Do sekcji teologii praktycznej: seminarium homiletyki, katechetyki, t. pastoralnej, pedagogiki, socjologii, t. liturgii, t. życia wewnętrznego. Do sekcji filozofii chrześcijańskiej: seminarium historii filozofii, psychologii i antropologii chrześcijańskiej, metodologii. Do sekcji teologii życia wewnętrznego należą seminaria: teologii życia wewnętrznego i modlitwy, teologii życia zakonnego, teologii życia wewnętrznego świeckich oraz psychologii życia wewnętrznego i historii duchowości chrześcijańskiej. Na studium zaocznym dochodzi jeszcze seminarium socjologii życia religijnego.

¹⁵ W pierwszym roku działalności ASTK były następujące seminaria: t. dogmatycznej, t. moralnej, Nowego Testamentu, Starego Testamentu i historii Kościoła. W ostatnim 1981/82 r. zob. przypis 14.

¹⁶ Zob. art. 5 statutu z 1981 r. W piśmie do ks. kard. K. Wojtyły z dnia 12. X. 1972 r. Prezes w imieniu ASTK odpowiadając na postawione pytania pisał: „W Warszawie nie używa się nazwy Wielki Kanclerz, ze względu na to, że w odniesieniu do studium licencjackiego nazwa ta byłaby zbyt pretensjonalna. Zgodnie z tradycją przysługuje ona raczej tylko Uniwersytetom.“

zawierające prośbę o zmianę nazwy uczelni. Zamiast dotychczasowej proponuje się nową *Pontificia Facultas Theologiae Catholicae — Varsaviae*¹⁷.

Wspomniano już, że na I wspólnej sesji profesorów sekcji teologiczno-kanonicznej i sekcji teologii życia wewnętrznego ustalono, aby ta ostatnia kierowała się własnym *ratio studiorum*. Praktycznie było to podyktowane koniecznością wynikającą z charakteru tych sekcji. Słuchaczami pierwszej byli alumni seminarium warszawskiego i księża archidiecezji, w zajęciach zaś sekcji teologii życia wewnętrznego brali udział księża z terenu całej Polski jak również siostry zakonne i osoby świeckie. Stąd inny od seminaryjnego harmonogram zajęć. Historia PSZW sięga podobnie jak historia ASTK roku 1962, w którym to roku dekretem prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego zostało powołane ono do istnienia. Motywem powstania Studium było przygotowanie odnowy soborowej poprzez systematyczne pogłębianie życia wewnętrznego. Początkowo program nauczania w Studium realizowano w ciągu jednego roku, ale już od r. 1964/65 rozszerzono go na dwa lata, a od roku 1975 do trzech lat. Z chwilą powstania sekcji teologii życia wewnętrznego całe Prymasowskie Studium zostało włączone do ASTK, gdyż studentami byli tylko księża. Później gdy do Studium zaczęto przyjmować siostry zakonne i świeckich sytuacja zmieniła się. Na sekcji studiowali tylko pragnący ukończyć studia ze stopniem magistra lub licencjatu. Siostry zakonne i świeccy nie mający odpowiedniego przygotowania teologicznego kończyli studia w Prymasowskim Studium Życia Wewnętrznego dyplomem¹⁸.

Dyplom ten uzyskuje się niezależnie od ASTK. Studiujących na sekcji teologii życia wewnętrznego obowiązuje dwustopniowy układ studiów magisterium — licencjat. Uzyskanie licencjatu odbywa się na tych samych warunkach co i na innych sekcjach. Rada ASTK wyznacza komisję egzaminacyjną do egzaminu magisterskiego bądź licencjackiego. Sekcja teologii życia wewnętrznego podobnie jak inne podlega prezesowi ASTK. Tu warto zaznaczyć, iż na sekcji teologii życia wewnętrznego od r. 1970 można było uzyskać magisterium i licencjat również w drodze studiów zaocznych.

W drugim roku istnienia studiów zaocznych doszło do sytuacji, że z powodu braku studentów, studiów stacjonarnych nie otwarto. Na studia zaoczne natomiast zapisało się wtedy 95 słuchaczy. Zarówno studia stacjonarne jak i zaoczne obejmują: a) wykłady, b) seminaria naukowe, c) ćwiczenia, tj. czytanie i interpretacja tekstów klasyków teologii życia wewnętrznego. Głównymi przedmiotami na kursie stacjonarnym są: teologia życia wewnętrznego — ogólna, historia duchowości chrześcijańskiej, kierownictwo duchowe, teologia powołania i kapłaństwa, teologia życia zakonnego, teologia modlitwy, biblijna teologia życia wewnętrznego, liturgiczna formacja życia wewnętrznego, współczesne kierunki duchowości chrześcijańskiej oraz socjologia życia religijnego. Wykładane też są przedmioty przygotowujące do konkretnych zadań. Są nimi:

¹⁷ Przytaczamy w całości treść tego pisma: „*Hisce litteris petitur uti Academicum Studium Theologiae Catholicae apud Seminarium Metropolitanum S. Joannis Baptistae Varsaviae inde abhinc PONTIFICIA FACULTAS THEOLOGIAE CATHOLICAE — VARSAVIAE nuncupari possit. Ratio est ut Studium nostrum titulo etiam aliis Facultatibus Pontificiis Poloniae existentibus aequalparetur*“.

¹⁸ X lat PSZW, w opracowaniu ks. M. Nowaka, Warszawa 1972 (maszynopis w bibliotece seminaryjnej) § 6, s. 17; poprawka § 6 dokonana w r. 1975, gdzie jest mowa o przedłużeniu studiów do trzech lat.

rola ojca duchownego, w diecezji, jak też w seminarium, nowicjat i mistrzyni nowicjatu a także metodyka misji, rekolekcji i dni skupienia¹⁹.

Trzeba tu stwierdzić, iż PSZW i sekcja teologii życia wewnętrznego w ASTK wydały wielu ojców duchownych w seminariach i zgromadzeniach a także mistrzyń nowicjatu a gdy chodzi o ludzi świeckich wiele katechetek.

Prymasowskie studium kieruje się własnym statutem. Obecny był zatwierdzony 10 kwietnia 1972 roku przez Księdza Prymasa. W r. 1975 wniesiono poprawkę do § 6 traktującego o czasie trwania studiów. Otóż Ksiądz Prymas na prośbę kierownika studium dodał, że dla ubiegających się o stopień licencjatu studia mogą być przedłużone do ośmiu semestrów. Prymasowskim studium kieruje zarząd, który składa się z: kierownika — aktualnie jest nim ks. E. Weron, dwóch jego zastępców — obecnie: o. dr K. Marciniak OP i o. prof. J. Majkowski SJ; każdorazowego prezesa ASTK — obecnie ks. prof. K. Romaniuk. Ponadto do zarządu wchodzi aktualnie ks. bp W. Miziołek — delegat Prymasa Polski do PSZW. Zarząd powołuje sekretarza, którym obecnie jest ks. dr J. Kloc SAC. Sekretarz Studium jest jednocześnie sekretarzem sekcji teologii życia wewnętrznego w ASTK.

Aktualnie Prymasowskie studium liczy 142 studentów, w tym na sekcji teologii życia wewnętrznego studiuje 22 osoby²⁰.

W ciągu dwudziestu lat istnienia ASTK miało czterech prezesów. Byli to kolejni rektorzy: ks. Wł. Miziołek, ks. Z. J. Kraszewski, ks. K. Romaniuk. Obecnie prezesem jest ks. B. Dembowski. Pierwszym sekretarzem Studium był ks. prof. T. Gogolewski (1963—1972). Jego następcą został ks. dr M. Nowak (1972—1976), który wskutek obowiązków duszpasterskich ustąpił z tego urzędu. Obecnie obowiązek sekretarza pełni ks. dr R. Bartnicki.

Stopień licencjatu dotychczas w ASTK otrzymały 64 osoby. Chronologicznie wykaz ten przedstawia się następująco²¹:

ks. Bogusław Widła	2. 05. 1966	Nowy Testament
ks. Marek Starowieyski	15. 01. 1968	„ „
ks. Mieczysław Piłat	20. 02. 1968	Teologia życia wewnętrznego
o. Hipolit Jan Lipiński	20. 02. 1968	
o. Józef Mrzygłodzik	29. 04. 1968	
o. Antoni Kamiński	29. 04. 1968	
o. Benedykt Cierzniak	30. 04. 1968	„ „
ks. Bronisław Piasecki	31. 05. 1968	Teologia moralna
ks. Adolf Setlak	14. 06. 1968	Teologia życia wewnętrznego
o. Wincenty Łanowy	14. 06. 1968	
o. Faustyn od Św. Trójcy Jan Jarek	14. 06. 1968	„ „
ks. Roman Bartnicki	26. 09. 1968	Nowy Testament
o. Czesław Kosior	20. 05. 1969	Teologia życia wewnętrznego
o. Henryk Jaromin	20. 05. 1969	„ „ „
ks. Ryszard Mierzejewski	20. 06. 1969	Teologia dogmatyczna
ks. Józef Łazicki	21. 10. 1969	Teologia życia wewnętrznego

¹⁹ Trzyletni program studiów stacjonarnych TZW, zawarty w informatorze PSZW na 1979/80 (maszynopis) s. 21.

²⁰ Sprawozdanie za rok 1981/82.

²¹ Na podstawie księgi dyplomów licencjackich, która znajduje się w Archiwum ASTK. Zob. też X lat PSZW.

- o. Paweł Łysiak 21. 10. 1969 Teologia życia wewnętrznego
 ks. Henryk Ciesielski 29. 04. 1970
 o. Teofil od św. Jana od Krzyża
 Stanisław Kapusta 16. 12. 1970
 ks. Eugeniusz Matyska 30. 04. 1971
 ks. Jan Grzesica 10. 05. 1972 " "
 ks. Andrzej Przekaziński 12. 06. 1972 Historia Sztuki
 o. Zenon Jakuboszczak 22. 06. 1972 Teologia życia wewnętrznego
 o. Kazimierz Maksymilian
 Szafraniec 2. 03. 1973
 o. Tadeusz Piotr Milczarek 28. 06. 1973 " "
 ks. Jan Załęski 8. 06. 1973 Nowy Testament
 ks. Jacek Bereziniński 19. 09. 1973 Teologia moralna
 ks. Zygmunt Uczciwek 22. 12. 1973 " "
 ks. Aleksander Strużyński 22. 01. 1974 Teologia życia wewnętrznego
 ks. Marian Dżiczek 20. 03. 1974
 o. Marian Jan Gabryelczyk 3. 04. 1974 " "
 ks. Jerzy Banak 15. 05. 1974 Nowy Testament
 o. Edmund Wirkus 29. 05. 1974 Teologia życia wewnętrznego
 o. Czesław Szymański 12. 06. 1974
 ks. Jan Stefan Witek 24. 06. 1974 " " "
 ks. Dariusz Gabler 18. 12. 1974 Teologia dogmatyczna
 ks. Kazimierz Mielczarek 24. 01. 1975 Teologia życia wewnętrznego
 s. Anastazja Bil 8. 02. 1975
 ks. Józef Władysław Skorodiuk 16. 05. 1975
 ks. Ireneusz Władysław Wlèklik 24. 09. 1975
 ks. Jan Józef Bułynko 22. 10. 1975
 ks. Gerard Bernacki 21. 11. 1975 " "
 ks. Andrzej Grefkowicz 3. 11. 1975 Katechetyka
 ks. Henryk Sobczyk 21. 11. 1975 Teologia życia wewnętrznego
 o. Bogumił Dziegłowski 16. 01. 1976 " " "
 ks. Józef Cop 26. 05. 1976 Teologia życia wewnętrznego
 ks. Józef Maj 18. 06. 1976 Teologia moralna
 ks. Józef Warzeszak 16. 02. 1977 Nowy Testament
 ks. Waldemar Chrostowski 4. 05. 1977 " "
 ks. Ryszard Moń 14. 06. 1977 Teologia moralna
 ks. Bogdan Maksimowicz 20. 06. 1977 Teologia życia wewnętrznego
 Maria Grabiec 10. 04. 1978
 s. Margarita Virgilia Wrońska 10. 04. 1978
 ks. Eugeniusz Wieczorek 1. 02. 1979
 ks. Ireneusz Werbiński 1. 02. 1979 " "
 ks. Marek Szumowski 2. 05. 1979 Pedagogika
 ks. Zygmunt Nabzdyk 10. 06. 1979 Teologia życia wewnętrznego
 ks. Marek Rymuza 27. 09. 1979 Teologia fundamentalna
 ks. Leszek Słipek 28. 05. 1980 Teologia moralna
 o. Benedykt Konrad Pompen 8. 10. 1980 Teologia życia wewnętrznego
 s. Lucyna Mroczek 10. 12. 1980
 ks. Ryszard Anczak 10. 12. 1980
 o. Wacław Kosowski 10. 12. 1980
 ks. Józef Antoni Hajda 10. 12. 1980

Wielu studentów po uzyskaniu licencjatu kontynuowało bądź kontynuuje studia w KUL-u, ATK czy też w uniwersytetach Rzymu, Paryża, Fryburga. Tytuł magistra nadano 85 osobom. Pierwszym, który ten tytuł w ASTK otrzymał był ks. M. Rymuza. Najwięcej magisteriów uzyskano na seminarium teologii moralnej — 16 oraz na homiletyce — 11. Stopień bakalaureatu teologii nadawano do roku 1975. Uzyskało go 62 studentów.

Sama statystyka nie oddaje w pełni działalności Studium. Gdy chodzi o pracowników naukowych²², to niektórzy z nich prowadzą zajęcia dydaktyczne w ATK, lub są związani z takimi ośrodkami naukowymi w Polsce jak Katolicki Uniwersytet Lubelski czy Wydział Teologiczny w Krakowie. Z braku własnego pisma publikują oni swój dorobek naukowy głównie w czasopiśmie wydawanych przez wspomniane ośrodki. Są to więc „Zeszyty Naukowe KUL“, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne“, „Collectanea Theologica“, „Ateneum Kapłańskie“, „Studia Theologica Varsaviensia“, „Studia Philosophiae Christianae“ i inne, a także w niektórych czasopiśmie zagranicznych: „Theologische Literaturzeitung“ czy „Rivista Biblica Italiana“. Można żywić nadzieję, że w najbliższej przyszłości ASTK doczeka się własnego czasopisma, w którym zarówno pracownicy naukowcy jak i studenci będą mogli publikować swoje prace. Wykładowcy ASTK brali też udział w zagranicznych sympozjach naukowych.

Z wydawanych przez profesorów książek na uwagę zasługują zwłaszcza te, które są owocem wykładów w ASTK. Obecny prezes Studium bp prof. K. Romaniuk wydał drukiem m.in.: *Powołanie w Biblii*, Katowice 1972; *Krótki zarys historii zbawienia*, Poznań 1975; *Wprowadzenie do krytyki tekstu Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 1975; *Małżeństwo i rodzina w Biblii*, Katowice 1981. Jest on także współautorem książki *Kapłaństwo w Piśmie świętym Nowego Testamentu*. Bp K. Romaniuk jest również współautorem prac *Ku odnowie życia wewnętrznego* powstałej w 1972 roku a będącej dziełem całego zespołu pracowników ASTK, m.in. ks. bpa W. Miziołka, o. Otto Filka OCD, o. Józefa Majkowskiego SJ oraz redaktora, ks. E. Werona. Ten ostatni jest również autorem *Teologii życia wewnętrznego dla świeckich* wydanej w Poznaniu w 1980 roku. Z prac ks. M. Starowieyskiego na uwagę zasługują dwie pozycje: *Karmię was tym, czym sam żyję. Ojcowie żywi*, t. 1, Kraków 1978; t. 2, Kraków 1979 i t. 3, Kraków 1980. Druga pozycja to *Apokryfy Nowego Testamentu*, t. 1/2 *Ewangelie apokryficzne*, Lublin 1980. Inny pracownik ASTK ks. dr B. Inlander jest współautorem i współredaktorem pracy *Powołanie chrześcijańskie* będącej zarysem teologii moralnej. Dotychczas został wydany t. 1 zatytułowany *Istota powołania chrześcijańskiego*, Opole 1978.

Pod redakcją ks. dra W. Wojdeckiego ukazały się następujące pozycje: *Studia z historii kaznodziejstwa i homiletyki*, t. 1, Warszawa 1975; t. 2, Warszawa 1980, t. 3, Warszawa 1982, *Z teorii i praktyki głoszenia Słowa Bożego*, Warszawa 1976, *Wierzę w Ciebie Boże*, Warszawa 1979.

Podsumowując działalność ASTK nie sposób pominąć udziału jego pracowników w kongresach i sympozjach międzynarodowych organizowanych pod auspicjami Kościoła. W 1976 roku Kongregacja „Pro Institutione Catholica“ zorganizowała II Międzynarodowy Kongres Reprezentantów Uniwersytetów i Wydziałów Kościelnych w Rzymie. W skład delegacji polskiej na czele której stał kard. K. Wojtyła, wchodził również prezes naszego Studium ks. prof. K. Ro-

²² W r. 1979/80 pracowało w ASTK 50 wykładowców, w tym: 9 doktorów habilitowanych, 35 doktorów i 6 magistrów.

maniu²³. Kongres ten przygotował materiał do projektu nowej Konstytucji Apostolskiej *Sapientia Christiana*. Poza sesjami plenarnymi prace odbywały się w trzech komisjach. Ksiądz rektor K. Romaniuk brał udział w pracach I Komisji: *De universitatibus et de earum activitate ad extra*. Owocem tego kongresu była wspomniana już Konstytucja *Sapientia Christiana*, która wytyczyła dalszy kierunek rozwoju Uniwersytetów i Fakultetów katolickich pozostających w ścisłej łączności z *Congregatio pro Institutione Catholica*. Ks. prof. K. Romaniuk jako preses był również reprezentantem ASTK na spotkaniu Światowej Federacji Katolickich Fakultetów Teologicznych w Mediolanie, gdzie w dniach 8—10 kwietnia 1980 roku dyskutowano na temat *Wydziały Teologiczne w Europie jutra*.

Równie ważnym osiągnięciem uczelni jak promowanie magistrów, licencjatów czy doktorów jest upowszechnianie wiedzy z poszczególnych dziedzin teologii, biblistyki, nauk historycznych i filozofii wśród duchowieństwa diecezjalnego²⁴. Nie wszyscy studenci rozpoczynający studia w ASTK kończą je

²³ W skład delegacji polskiej wchodził: reprezentanci Episkopatu ks. kard. K. Wojtyła, ks. bp L. Kaczmarek, ks. bp M. Rechowicz, ks. bp W. Wójcik oraz delegaci uniwersytetów i wydziałów teologicznych: ks. M. Jaworski, O. R. Darowski, O. A. Krapiec, ks. J. Majka, ks. K. Romaniuk, O. Z. Perz i ks. L. Wciórka. Ponadto w charakterze obserwatorów byli obecni ks. J. Stępień i ks. T. Pieronek. Zob. sprawozdanie z Kongresu znajdujące się w Archiwum ASTK, „Biuletyn Informacyjny ATK” 6/1977 s. 20—21, 1/1978 s. 7—8.

²⁴ W roku akademickim 1981/82 prowadzone były w Akademickim Studium Teologii Katolickiej przy Metropolitalnym Seminarium Warszawskim następujące wykłady:

I. Wykłady ogólne (obowiązujące wszystkich studentów):

Ks. M. Starowieyski: *Sobory Kościoła starożytnego*.

Ks. B. Dembowski: *Intelektualne źródła współczesnego ateizmu*.

II. Wykłady sekcyjne:

Sekcja biblijna — uczęszcza na wykład z sekcją teologii praktycznej.

Sekcja teologii systematycznej — ks. A. Santorski: *Nadprzyrodzona treść sakramentu małżeństwa*.

Sekcja historyczno-patrolologiczna: I semestr — Ks. A. Luft: *Symbolika w sztuce wczesnochrześcijańskiej*. II semestr — Ks. L. Królik: *Historia dogmatów*.

Sekcja teologii praktycznej — Ks. J. Miazek: *Kult świętych w odnowionej liturgii rzymskiej*.

Sekcja prawa kanonicznego — Ks. M. Rola: *Teologia prawa*.

Sekcja filozofii chrześcijańskiej — Ks. M. Kiliszek: *Analityczna filozofia religii*.

III. Wykłady specjalistyczne (prowadzone przez profesorów dla uczestników swoich seminariów):

Stary Testament — Ks. St. Kur: *Problemy tekstualne i filologiczne w 1 Sm 3*.

Nowy Testament — obowiązuje wykład prowadzony dla seminarium St. Testamentu.

Teologia fundamentalna — Ks. W. Tabaczyński: *Struktura przeżycia religijnego w świetle eksperymentalnej psychologii religii*.

Teologia dogmatyczna i teologia życia wewnętrznego — Ks. A. Santorski: *Zagadnienia ascezy uczuć i wyobraźni*.

Teologia moralna ogólna — Ks. B. Inlender: *Główne tendencje w procesie odnowy teologii moralnej*.

Teologia moralna szczegółowa — Ks. M. Nowak: *Postawa dialogu*.

Patrologia — Ks. M. Starowieyski: *Modlitwa w starożytności chrześcijańskiej*.

Historia Kościoła — Ks. L. Królik: *Dzieje obyczajów w dawnej Polsce (XVI—XVIII w.)*.

dypłomem licencjackim czy magisterskim. Wielu z nich nie jest w stanie kontynuować rozpoczętych w seminarium studiów wskutek absorbującej pracy parafialnej czy też dalekich odległości. Postulat, aby ci, którzy chcą kończyć rozpoczęte studia byli bliżej Warszawy i mieli mniej zajęć związanych z duszpasterstwem jest często niemożliwy do spełnienia, albo też za mało uwzględniany.

Historia sztuki chrześcijańskiej — Ks. A. Luft: *Architektura wczesnochrześcijańska (bazyliki, baptysteria)*.

Teologia pastoralna — Ks. J. Chowańczak: *Duszpasterskie przygotowanie do sakramentów świętych*.

Teologia liturgii — Ks. J. Miazek: *Maryja w odnowionej liturgii rzymskiej*.

Katechetyka — Ks. E. Majcher: *Koło Księży Prefektów Archidiecezji Warszawskiej*.

Homiletyka — obowiązuje wykład prowadzony dla seminarium katechetyki.

Pedagogika — Ks. J. Tarnowski: *Wychowanie postawy dialogu według zasad pedagogiki chrześcijańskiej*.

Prawo kanoniczne — Ks. A. Gościmski: *Zarys prawa rzymskiego*.

Historia filozofii — Ks. B. Dembowski: *Tomasz z Akwinu: życie i pisma*.

Psychologia i antropologia chrześcijańska — Ks. R. Słowiński: *Zagadnienia psychologiczne w orędziu Jana Pawła II na uroczystość Nowego Roku 1982*.

Na sekcji teologii życia wewnętrznego są wykłady wg trzyletniego cyklu.

W tym roku obowiązuje cykl I.

I. Przedmioty obowiązkowe:

A. Ogólne:

- 1) Teologia życia wewnętrznego.
- 2) Historia teologii życia wewnętrznego.

B. Specjalne:

- 1) Teologia powołania i kapłaństwa.
- 2) Teologia życia wewnętrznego świeckich.
- 3) Teologia biblijna życia wewnętrznego.

C. Obowiązkowe pomocnicze:

- 1) Pedagogika życia wewnętrznego.

II. Przedmioty nadobowiązkowe:

- 1) Psychologia osobowości religijnej.
- 2) Filozofia życia wewnętrznego.
- 3) Prelekcje specjalne.